

Zo kan het ook

Heftig, noemt Fred Goessens de 'De Kruistochten'. Het drieluik van Alan Ayckbourn, geregisseerd door Ivo van Hove, vergt veel van de acteurs van Toneelgroep Amsterdam. Niet alleen vóór, maar ook achter de schermen. 'Ze hebben mij ook aan het janken gekregen, de oude rot in het vak.'

Door **Karin Veraart**

Ik zeg: wat krijgen we nou? Van Hove die Ayckbourn gaat doen? Dat je graag iets lichters wilt na een seizoen vol zware stukken, dat lijkt logisch. Maar dit? De eerste die zei: dat kan die man helemaal niet – dat was ik.'

Fred Goessens lacht. Het kon wél. Hij oogt opgeruimd en energiek en schenkt zelfgebrouwen cola. Op de keukentafel in zijn huis in Utrecht ligt een dikke enveloppe met nagenoeg allemaal positieve recensies, verzameld door het kantoor van Toneelgroep Amsterdam. Ivo van Hove ensceneerde *The Norman Conquests*, Alan Ayckbourns drieluik uit 1973 en oogste lof.

Een opsteker voor de dit jaar door strubbelingen geplaagde groep en haar artistiek leider. *De Kruistochten*: pakweg vijftienhalf uur toneel over wat er al niet voorvalt wanneer een broer en twee zussen (met aanhang) onverhoopt een weekeinde met elkaar doorbrengen in het ouderlijk huis. Goessens (50) is de broer Rik: een beetje log, goeiig-naiëf soms, maar ook fel als hij iets in zijn kop heeft.

Goessens stond al eerder in twee Ayckbourns, onder regie van Gijs de Lange destijds, en wist pertinent: 'Er is maar een manier. Heel serieus en letterlijk doen wat er staat.' Van Hove dacht er anders over en vormgever Jan Versweyveld al eveneens: ze zagen om te beginnen af van het gangbare huis-tuin-en-keuken-décor.

'Ik denk: wacht effe. Deel een heet *Tafelmantelen*, tweederde van het stuk speelt zich af rond een tafel. Die er nu niet is! Je kunt toch ook geen balspel spelen zonder bal? Maar dan werkt het, opeens.' Veel van die momenten waren er. Goh. Zo kan het dus ook.

De Kruistochten pasten nog net in het Holland Festival en na een lange vakantie pakken de acteurs het stuk nu weer op. Altijd lastig. Goessens nam de tekst mee naar zijn huisje, net

boven Rochelle, in Frankrijk. 'Het is veel en het is niet púúr tekst. We hebben zoveel afspraken steeds, kleine aanwijzingen onderling, dingetjes – het is eigenlijk een automatische piloot in je hoofd stampen.' De personages zitten elkaar voortdurend op de huid; het tempo ligt hoog. Even niet alert en de magie is weg.

Spil van het gezelschap is *womanizer* Norman (Hans Kesting), getrouwd met Ruth (Johanna ter Steege, gastactrice), maar al enige tijd gebrand op een stout weekeindje weg met Ruths zuster Annet (Karina Smulders), die vergeefs wacht op een liefdesverklaring van de wat slo-me vee-arts Tom (Roeland Fernhout). Hierbij voegen zich broer Rik en diens neurotische vrouw Sarah (Hilde van Mieghem, ook te gast) om zich, vanaf een zaterdagavond tot de maandagochtend erop, gezamenlijk druk te maken over van alles en nog wat – van tafelschilkin-gen tot al dan niet geheime seksuele fantasieën en van een zelfgemaakt gezelschapspel tot diepgewortelde verlatingsangst. Heel grappig vaak. En zielig ook.

Aan het eind van de voorstelling dolen de personages door een groot slagveld vol etensresten en andersoortige rekvisieten, af en toe schrijnend scherp vastgelegd op videocamera en groot geprojecteerd op een scherm boven het toneel. 'De ontakeling wordt nog benadrukt. Niet alleen gedragspatronen worden ontrafeld en gefileerd – je ziet de puinhopen weerspiegeld in het toneelbeeld.' Die gedragspatronen doen het 'm, zegt hij. 'Niet psychologisieren, niet op emoties gaan. Het is een andere manier van werken. Toen ik *Borkman* van Ibsen speelde – ja, dan ga je wroeten, wat bezielt zo'n man. Hier niet. Leren die hap en zo behendig mogelijk spelen maar.'

'En precies wat je aan zo'n stuk bindt, is dat herkenbare van die gedragspatronen. Iedereen komt het tegen: zo'n weekend tegen heug en

meug. Ik hoef maar met m'n kinderen naar de dierentuin te gaan, iets te gaan drinken en aan het tafeltje ernaast speelt zich een Ayckbournscène af. Je hoort het mensen zeggen: ja, zo'n tante heb ik ook. Ik denk dan: ja, maar je bent zelf ook zo. Ik denk dus: ik ben Rik. Al heb ik niks met automerken of vreemdgaan.'

Gerardjan Rijnders, voorganger van Van Hove bij Toneelgroep Amsterdam, maakte het onderscheid: je hebt natte en droge acteurs. De laatste groep psychologiseert, piekert en prakki-seert om te komen waar-ie wezen moet, de speler uit de eerste groep, zegt Goessens, 'is meer een kip zonder kop', een die zich vol vuur in een rol stort, om er mogelijk na tien keer spelen achter te komen dat-ie verkeerd bezig is. Bij Ayckbourn zijn natte acteurs vaak goed op hun plek.

'En Ivo, als je met 'm repeteert, dan is dat nât! Dat gaat absoluut op intuïtie, op geestdrift, dan staat-ie soms te schreeuwen. . . En dan met Jan Versweyeld erbij, dat kan er soms heftig aan toe gaan!' Mijmerend: 'Al is Jan toch meer een droge. . .'

Hoe dan ook, de groepsdynamiek, of het nu voetballers of toneelspelers zijn, is iets dat een regisseur nooit helemaal controleert, merkt hij op. 'Du moment dat acteurs vrezen dat het stuk de verkeerde kant op gaat, treedt er een vreemd mechanisme in werking – krijg je een ieder-voor-zich-God-voor-ons-allen-gedoe. Dat moet je zien te voorkomen en ik denk dat Ivo daar ook druk mee bezig is geweest. Je hebt toch te maken met zes ego's. En in ons geval zaten we ook nog eens tijden met elkaar in een hokje.'

Dat fraaie bouwspel, midden op het toneel, is waarin de acteurs verdwijnen op het moment dat ze niet 'op' zijn. Het is de (abstracte) woonkamer als de plaats van handeling de keuken is (*Tafelmanieren*), het is de keuken als iedereen in de kamer bijeen is (*Woongenot*), het is binnen als de actie buiten is (*In een groen, groen, groen, groen*). Speel je even niet, zit je dus in dat huisje, met lotgenoten. Lijkt vergezocht, werkt wonderwel. Voor het publiek. Op de acteursrelaties kon het een behoorlijke wissel trekken.

'De één moet pissen, de ander zit te roken, de volgende wipt met zijn been en weer iemand anders haalt voortdurend zijn neus op. Het lijkt wel een ziekenhuis, man.' Vrolijk: 'Wil je nog cola?'

'Op dit soort dingen struikelt het eerder dan op een potje toneelspele. Want dat kunnen we allemaal wel. Maar voordat je door die barrière heen bent en gewoon kunt zeggen: 'Zeg, zou je misschien even willen ophouden met. . .' Heftig. 'Ze hebben mij ook aan het janken gekregen, de oude rot in het vak. Maar als je daar doorheen bent, kun je gerust van een ensemble spreken. Jezus, dat hebben we toch maar geflikt met z'n zessen.'

Helemaal toevallig is de combinatie niet, zegt hij. Een aantal van hen zat samen in eerdere succesvolle producties, *Othello*, *True Love*. 'We zijn aan elkaar gewaagd, hebben een geschiedenis samen. Dat is de meerwaarde van een vast ensemble. *De Kruistochten* was met zes nieuwe mensen niet gelukt, denk ik.'

'Hoelang zit ik nu bij dit gezelschap? Toch zeker 130 jaar.' Toen hij twaalf was, speelde Fred Goessens een dienstmeid en was verloren. Als puber gebruikte hij z'n acteerkunst om niet voorgoed van school gestuurd te worden dat hij vervolgens op de Maastrichtse toneelschool werd aangenomen leek niet meer dan de gewoonste zaak van de wereld. Maar na een jaar was het voorbij. Vond het vreselijk, verliet zijn geboortegrond en ging in Utrecht aan de slag.

Na tien jaar toneel zag Rijnders hem in *Richard III* en vroeg hem bij TA.

'Het heeft wel lange tijd gevoeld alsof ik twee keer zo hard moest werken. Omdat ik die school niet had afgemaakt, denk ik. Toch een frustratie.' Grote rollen hoeft hij niet per se, en recent heeft hij gevraagd of het sowieso wat minder mag. 'Ik heb twee kinderen. Heb problemen met m'n hart gehad. Ben vijftig nu. Maar eigenlijk ben ik nooit een ambitieus kring geweest.'

'Natuurlijk heb ik ook wel eens over verkasen gedacht. Er komt toch een een tijd dat je denkt dat je het allemaal wel gezien hebt. Denkt: daar komt wéér een regisseur. Dat cynis-

Fred Goessens

1953 Geboren in Maastricht

1973 Toneelschool Maastricht

1974 HBO Utrecht Frans en Engels; speelt en regisseert bij de studentenvereniging Veritas, Utrechts Studententoneel

1982 Gaat spelen bij Theater La Luna

1984 Speelt afwisselend bij Utrechtse Theater Initiatieven, Theatergroep Piek, Theater De Bas-taard en Theaterassociatie

1987 Vast bij Toneelgroep Amsterdam

1990-1991 Orestes in *Andromache*

1991-1992 De verslaafde zoon in *Liefhebber*

1994-1997 Films: *Oude Tongen, De jurk, Karakter*

2000-2001 Red Dicks in *True Love*

2001-2002 John Gabriel Borkman in *John Gabriel Borkman*

2004-2005 In: *Othello, De kruistochten, Het temmen van de feeks*

me zit er dan al ingebakken, daar moet je voor oppassen. Met de komst van Van Hove zijn er al direct collega's opgestapt. Maar ik wil uiteindelijk bij een gezelschap horen. Ach, wil niet iedereen dat. . .'

Een familiegevoel wil hij het niet noemen. 'Nee. Maar neem nou laatst die ruzie bij TA. Daar staat er een te schreeuwen, en daar de volgende – er is, kortom, onvrede. En die werd kenbaar gemaakt.' Een en ander kwam in de pers, acteurs kondigden hun vertrek aan, Van Hove kreeg een knauw, repetities werden opgeschort. En de storm ging liggen. 'Op het persoonlijk vlak zijn er wel brokken gemaakt. Als het intern was opgelost, was dat misschien minder het geval geweest, maar enfin, kennelijk is zoiets nu eenmaal nieuws bij grote bedrijven. Uiteindelijk werd het toch wel echt emotioneel. Toen hebben we gezegd: "Jongens als het zo door gaat, gaat dit bedrijf naar de klote". En dat is echt wat je niet wilt. Je wilt dat het bewaard blijft. Dat voel je dan heel sterk.'

Met Hugo Koolschijn is Fred Goessens – sinds het officiële pensioen van coryfeeën als Kitty Courbois en Joop Admiraal – de oudste van het gezelschap. Binnenkort wordt TA uitgebreid met een aantal acteurs van ZT Hollandia dat niet meegaat met regisseur Johan Simons naar Gent. Met rijzende sterren als Halina Reijn en Jacob Derwig wint bovendien de jonge generatie aan gewicht. 'Berespannend', zegt Goessens. 'Zet deze acteurs bij elkaar – ja, of het wordt totaal niks, of het kan prachtige dingen opleveren.'

De Kruistochten zijn de eerste stukken over relaties en verhoudingen in een 'huwelijks-scyclus' die Van Hove heeft gepland. Wanneer de groep op volle sterkte is, kunnen ze *A Perfect Wedding* gaan doen, een stuk dat Charles Mee (*True Love*) al eerder voor het gezelschap

schreef.

Goessens heeft er wel vertrouwen in. Met sommigen van de nieuwe garde werkte hij al als docent op de Arnhemse toneelschool. 'Dat je er dan later mee speelt, vind ik alleen maar leuk. En verder moet je zorgen dat je het voor jezelf aardig houdt. Daar heb ik altijd een altijd wel een manier voor gevonden. Door steeds bij iedere productie echt weer helemaal overnieuw te beginnen. Niet met een gevoel van hoogmoed, omdat het de keer daarvoor goed ging. Niet met een zure smaak, omdat het een flop was. Ik weet niet hoe dat lukt. Misschien omdat

ik een Limburger ben. Omdat ik carnaval vier. Ik zie er de lol van in, telkens weer. En al is het met knikkende knieën en tranen in de ogen, óók omdat ik wel eens 'nee' durf te zeggen tegen een rol. Wat ik doe op de toneelschool is, steeds weer, hierop wijzen: toneelspelen, dat zal wel lukken op den duur, maar gelukkig worden in dit vak, dat is wat anders. En daar ben ik toevallig meester in.' ■

De Kruistochten door Toneelgroep Amsterdam. Vanaf 17 augustus in de Stadsschouwburg Amsterdam. Tournee.
www.toneelgroepamsterdam.nl